

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
---------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I. ΕΝΝΟΙΑ	37
1. Ορισμός.....	37
2. Το αποκλειστικό δικαίωμα της Πολιτείας προς επιβολή ποινών	45
3. Οι εγγυήσεις της Πολιτείας κατά την επιβολή ποινών.....	48
II. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	50
1. Η αξιολογική λειτουργία του ποινικού δικαίου – «έννομο αγαθό» και «ουσιαστική» έννοια του εγκλήματος	50
Α. Ουσιαστική έννοια του εγκλήματος.....	50
Β. Η έννοια του «εννόμου αγαθού».....	52
2. Το ποινικό δίκαιο ως μηχανισμός επιβολής της κυρίαρχης ιδεολογίας.....	58
3. Το ποινικό δίκαιο ως βασική εγγύηση της ελευθερίας του πολίτη	59
Α. Ασφάλεια δικαίου	59
Β. Αρχή της αναλογικότητας	60
Γ. Το ποινικό δίκαιο ως «τελευταίο καταφύγιο» της εννόμου τάξεως	62
4. Το ποινικό δίκαιο ως προσδιοριστικό στοιχείο του νομικού πολιτισμού	63
III. Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	67
1. Η «καθόλου» ποινική επιστήμη.....	67
2. Το δόγμα του ποινικού δικαίου.....	68
Α. Η σημασία του ποινικού δόγματος	68
Β. Σύγχρονες δικαιοπολιτικές εκτροπές	69
Γ. Το «ποινικό δίκαιο του εχθρού».....	76
3. Η εγκληματολογία.....	79
4. Η αντεγκληματική πολιτική.....	81
5. Η ιστορία του ποινικού δικαίου.....	85
6. Η φιλοσοφία του ποινικού δικαίου	86
7. Το συγκριτικό ποινικό δίκαιο	86
IV. Η ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	86
V. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΜΕ ΆΛΛΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝ- ΝΟΜΟΥ ΤΑΞΕΩΣ	87

Περιεχόμενα

1. Η σχέση του ποινικού δικαίου με την ποινική δικονομία.....	87
2. Η σχέση του ποινικού δικαίου με το πειθαρχικό δίκαιο.....	89
Α. Βασικά στοιχεία σύγκρισης.....	89
Β. Παραβιάσεις γενικών διοικητικών διατάξεων	93
Γ. Το ζήτημα των «δυσδικών» κυρώσεων.....	95
3. Η σχέση του ποινικού δικαίου με το αστικό δίκαιο.....	99
VI. ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΣ ΑΞΙΩΜΑ «ΟΥΔΕΜΙΑ ΠΟΙΝΗ ΑΝΕΥ ΝΟΜΟΥ».....	102
1. Ιστορική προέλευση.....	102
2. Νομική ρύθμιση	105
3. Επιμέρους αρχές.....	108
Α. Απαγόρευση αορίστων ποινικών νόμων («nulla poena sine lege certa»).....	108
Β. Απαγόρευση αναδρομικής ισχύος νόμου που θεμελιώνει ή επαυξάνει το αξιόποινο («nulla poena sine lege praevia»).....	110
Γ. Απαγόρευση αναλογίας για τη θεμελίωση ή την επαύξηση του αξιόποινου («nulla poena sine lege stricta»).....	110
Δ. Απαγόρευση εθίμου ως λόγου θεμελιώσεως αξιοποιίνου.....	110
VII. ΓΡΑΠΤΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	111
1. Nulla poena sine lege scripta	111
2. Ποινικός νόμος εν λευκώ	112
VIII. Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ	115
1. Εισαγωγικά	115
2. Η γραμματική ερμηνεία	115
3. Η τελεολογική ερμηνεία	117
4. Ιστορική ερμηνεία	120
5. Συστηματική ερμηνεία	120
6. Συμπέρασμα	121
7. Έννοια όρων του Ποινικού Κώδικα.....	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟΠΙΚΑ, ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΟΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	133
II. ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΟΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ	133
1. Τα συστήματα προσδιορισμού των τοπικών ορίων	133
2. Οι κανόνες του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου	135
3. Πράξεις που τελέσθηκαν στην ημεδαπή.....	137
4. Πράξεις που τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό.....	142
Α. Η συγκεκριμένη πράξη να χαρακτηρίζεται από τον ελληνικό ποινικό νόμο ως κακούργημα ή πλημμέλημα	143
Β. Η πράξη να είναι αξιόποινή και κατά το δίκαιο του τόπου τελέσεως	143
Γ. Έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβερνήσεως της ξένης χώρας.....	144

Δ. Αποκλίσεις από την ρύθμιση του άρθρου 6 ΠΚ	147
5. Πράξεις που τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από αλλοδαπό.....	148
Α. Ο δράστης πρέπει να είναι αλλοδαπός	148
Β. Η πράξη πρέπει να στρέφεται εναντίον Έλληνα πολίτη	148
Γ. Η πράξη να είναι αξιόποινη και κατά το δίκαιο του τόπου τελέσεως, εκτός αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα	151
6. Αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης.....	151
Α. Εσχάτη προδοσία ή προσβολές της διεθνούς υπόστασης της χώρας σε βάρος του ελληνικού κράτους	152
Β. Εγκλήματα που αφορούν τη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέω- ση στράτευσης στην Ελλάδα	152
Γ. Αξιόποινη πράξη που τέλεσαν ως υπάλληλοι του ελληνικού κράτους ή οργάνου ή οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει την έδρα του στην Ελλάδα.....	153
Δ. Πράξη που στρέφεται εναντίον υπαλλήλου του ελληνικού κράτους ή Έλληνα υπαλλήλου οργάνου ή οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή απευθύνεται προς αυτούς, εφόσον τελείται κατά την άσκηση της υπηρεσίας τους ή σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων τους	153
Ε. Ψευδής κατάθεση σε διαδικασία που εκκρεμεί στις ελληνικές αρχές	154
ΣΤ. Τρομοκρατικές πράξεις	154
Ζ. Πειρατεία.....	155
Η. Εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα	155
Θ. Παράνομο εμπόριο ναρκωτικών	155
Ι. Εμπορία ανθρώπων	156
ΙΑ. Κάθε άλλο έγκλημα, για το οποίο ειδικές διατάξεις ή διεθνείς συμ- βάσεις υπογεγραμμένες και επικυρωμένες από το ελληνικό κράτος προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων.....	158
7. Ακαταδίωκτο εγκλημάτων που τελέσθηκαν στην αλλοδαπή	161
Α. Αθώωση ή νόμιμη έκτιση της ποινής στην αλλοδαπή	161
Β. Παραγραφή πράξης ή ποινής.....	162
Γ. Μη υποβολή της απαιτούμενης έγκλησης.....	162
8. Υπολογισμός ποινών που εκτίθηκαν στην αλλοδαπή	164
9. Αναγνώριση αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων.....	165
10. Έννοια του «τόπου» τελέσεως της πράξεως	165
III. ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΟΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ	171
1. Η απαγόρευση αναδρομικότητας των ποινικών νόμων	171
2. Η αναδρομική εφαρμογή του επεικέστερου νόμου	176
Α. Γενικές παρατηρήσεις	176
Β. Τι θεωρείται «επικέστερος νόμος»	182
Γ. Περιπτώσιολογία από τη νομολογία.....	188
Δ. Λοιπά ζητήματα.....	190
3. Νόμοι με προσωρινή ισχύ	194
4. Το ζήτημα της αναδρομικότητας στα μέτρα ασφαλείας.....	198

Περιεχόμενα

5. Η μεταβατική διάταξη του άρθρου 465 νέου ΠΚ	199
6. Χρόνος τελέσεως της πράξεως	202
IV. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΟΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ.....	205
1. Ο περιορισμός του αξιοποίνου του Προέδρου της Δημοκρατίας	205
2. Το ακαταδίωκτο του βουλευτού	206
3. Η ποινική ευθύνη των Υπουργών	207
4. Το δικαίωμα της ετεροδικίας	216

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΑΞΙΟΠΟΙΝΗ ΠΡΑΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

I. ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	223
1. Ουσιαστική έννοια του εγκλήματος.....	223
2. Τυπική έννοια του εγκλήματος.....	223
3. Τυποποιημένη έννοια εγκλήματος	223
4. Τα επίπεδα της έννοιας του εγκλήματος.....	224
5. Η σχέση των στοιχείων της έννοιας του εγκλήματος μεταξύ τους	228
II. Η ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ.....	229
1. Εισαγωγικά	229
2. Κριτήρια της διακρίσεως.....	229
3. Οι συνέπειες της διακρίσεως.....	230
4. Τελικές παρατηρήσεις	231
III. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟ- ΠΟΙΝΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ	232
1. «Κοινά» και «ιδιαίτερα» εγκλήματα	232
2. Εγκλήματα «βλάβης» και εγκλήματα «διακινδυνεύσεως».....	234
3. Εγκλήματα ενεργείας και εγκλήματα παραλείψεως.....	239
4. Εγκλήματα «στιγμιαία» και εγκλήματα «διαρκή».....	240
Α. Εννοιολογική διάκριση	240
Β. Πρακτικές συνέπειες της διακρίσεως.....	242
5. Βασικά εγκλήματα, εγκληματικές παραλλαγές, ιδιώνυμα εγκλήματα.....	243
Α. Εννοιολογική διάκριση	243
Β. Πρακτικές συνέπειες της διακρίσεως.....	245
6. Εγκλήματα «συμπεριφοράς» και εγκλήματα «αποτελέσματος»	246
7. Απλά και σύνθετα εγκλήματα.....	248
8. Απλότροπα και πολύτροπα εγκλήματα	248
IV. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΠΡΟΣΒΑΛΛΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ	250
1. Εγκλήματα κατά του κοινωνικού συνόλου και εγκλήματα κατά του ατό- μου.....	250
2. Κοινά και πολιτικά εγκλήματα.....	250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΠΡΑΞΗ

I. Η «ΤΕΧΝΙΚΗ-ΠΡΑΚΤΙΚΗ» ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ	259
1. Ορισμός	259
2. Το «ανθρώπινο» στοιχείο στην έννοια της πράξεως – Ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων	260
3. Το «εξωτερικό» στοιχείο στην έννοια της πράξεως.....	267
4. Η «εξωτερική» της βουλήσεως του δράστη	268
II. Ο ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.....	270
1. Προκλασική έννοια της πράξεως	270
2. Κλασική έννοια της πράξεως.....	270
3. Θεωρία της πράξεως ως σκοπίμου δράσεως.....	271
4. Σύγχρονες απόψεις.....	273
5. Συμπληρωματικές διδασκαλίες.....	275
III. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	276
IV. Η ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΩΣ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΣ ΚΡΙΚΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ.....	277
1. Η έννοια της αιτιώδους συνάφειας	277
2. Οι διάφορες θεωρίες για τον προσδιορισμό του αιτιώδους συνδέσμου.....	278
Α. Η θεωρία του «ισοδυναμίου των όρων»	278
Β. Η θεωρία της «ενεργού αιτίας»	279
Γ. Η θεωρία της «προσφόρου αιτίας»	279
Δ. Η θεωρία της «φυσιονομικής δεσμεύσεως»	280
Ε. Η θεωρία της «φυσικής ενότητας της πράξης»	281
ΣΤ. Νεότερες απόψεις.....	281
Ζ. Συμπέρασμα	282
3. Ο «αντικειμενικός καταλογισμός» του αποτελέσματος	285
Α. Εννοιολογική προσέγγιση.....	285
Β. Περιπτώσεις αποκλεισμού του «αντικειμενικού καταλογισμού»	287
Γ. Κριτικές παρατηρήσεις.....	288
4. Ειδικά προβλήματα του αιτιώδους συνδέσμου.....	289
Α. Πολλαπλή αιτιότητα – Απαγόρευση αναδρομής.....	289
Β. Ο «υποθετικός αιτιώδης σύνδεσμος».....	296
Γ. Νόμιμη εναλλακτική συμπεριφορά.....	297
Δ. Σωρευτικά αίτια	300
Ε. Η διακοπή σωστικής αιτιώδους διαδρομής.....	300
ΣΤ. Τελικό συμπέρασμα	301

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Η ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ ΩΣ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ	304
1. Φύση της παραλείψεως	304
2. Ο αιτιώδης σύνδεσμος στα εγκλήματα παραλείψεως	306

Περιεχόμενα

II. ΤΑ «ΓΝΗΣΙΑ» ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ	309
III. ΤΑ «ΜΗ ΓΝΗΣΙΑ» ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ	310
1. Εννοιολογικός προσδιορισμός	310
2. Η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση	313
3. Πηγές της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης	314
Α. Εισαγωγικά.....	314
Β. Νόμος.....	315
Γ. Σύμβαση.....	317
Δ. Προγενέστερη επικίνδυνη ενέργεια.....	318
Ε. Στενές κοινωνικές σχέσεις	322
4. Η εγγυητική θέση.....	323
5. Η δυνατότητα αποτροπής του αποτελέσματος.....	327
6. Οριοθέτηση μεταξύ εγκλημάτων ενέργειας και μη γνησίων εγκλημάτων παραλείψεως.....	328

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΔΟΛΟΣ – ΑΜΕΛΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Ο ΔΟΛΟΣ

1. Εισαγωγικά περί υπαιτιότητας.....	334
2. Έννοια του δόλου.....	336
3. Στοιχεία του δόλου.....	336
4. Είδη του δόλου	339
Α. Η επιδίωξη ή δόλος σκοπού	339
Β. Ο αναγκαίος δόλος.....	340
Γ. Ο ενδεχόμενος δόλος	342
Δ. Η από το νόμο αξιούμενη μορφή υπαιτιότητας.....	342
5. Η διάκριση του ενδεχόμενου δόλου από την ενσυνείδητη αμέλεια.....	343
Α. Εισαγωγικά.....	343
Β. Οι θεωρίες οριοθέτησης ενδεχόμενου δόλου και ενσυνείδητης αμέλειας.....	345
Γ. Ερμηνευτικά ζητήματα	350
Δ. Κριτήρια αντενδείξεως ενδεχόμενου δόλου	357
Ε. Εναλλακτικές προτεινόμενες λύσεις.....	361
ΣΤ. Περιπτωσιολογία από τη νομολογία.....	363
6. Το αντικείμενο του δόλου	367
7. Ειδικά θέματα του δόλου	368
Α. «Προγενόμενος δόλος» («dolus antecedens»).....	368
Β. Επιγενόμενος δόλος («dolus subsequens»)	369
Γ. Εναλλακτικός δόλος («dolus alternativus»).....	369
Δ. Διαζευκτικός δόλος.....	370
Ε. Γενικός δόλος.....	371
ΣΤ. Αντίστροφος γενικός δόλος.....	374
8. Συνεπίγνωση («dolus praesens»).....	374

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: Η ΑΜΕΛΕΙΑ

I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΜΕΛΕΙΑΣ.....	379
1. Εισαγωγικά – Ορισμός	379
2. Στοιχεία της αμέλειας.....	380
Α. Εσωτερική – εξωτερική αμέλεια.....	380
Β. Έλλειψη προσοχής.....	383
Γ. Σφάλμα	387
Δ. Αιτιώδης σύνδεσμος	391
Ε. Περιπτώσεις «αλλότριου σφάλματος» που επηρεάζει το αποτέλεσμα.....	392
ΣΤ. Περιπτώσεις συγκλίνουσας αμέλειας περισσοτέρων	393
Ζ. Περιπτώσεις «συντρέχοντος πταίσματος» του θύματος	394
Η. Σχέση μεταξύ ελλείψεως προσοχής και σφάλματος	399
II. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΜΕΛΕΙΑΣ	399
1. Ενσυνείδητη αμέλεια – Άνευ συνειδήσεως αμέλεια.....	399
2. Αμέλεια του αναλαμβάνειν – Αμέλεια του αναθέτειν.....	401
Α. Αμέλεια του αναλαμβάνειν.....	401
Β. Η αμέλεια του αναθέτειν	403
3. Αμέλεια με παράλειψη.....	404
III. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΜΕΛΕΙΑΣ	414
1. Η αμέλεια στην οδική κυκλοφορία.....	414
Α. Η αμέλεια μπορεί να συνίσταται σε απλή παραβίαση κανόνα του ΚΟΚ.....	415
Β. Η παράβαση του κανόνα μπορεί να συνίσταται σε αντικανονικό ελιγμό	415
Γ. Η αμέλεια μπορεί να συνίσταται σε έλλειψη προσοχής ή μη πρόβλεψη της αιτιώδους διαδρομής.....	417
Δ. Η αμέλεια μπορεί να συνίσταται σε μη λήψη μέτρων ασφαλείας	417
Ε. Η αμέλεια μπορεί να συνίσταται στην έλλειψη δεξιοτήτων αυτού που προβαίνει στο εγχείρημα ή στην ανάθεση του εγχειρήματος σε μη κατάλληλο άτομο.....	419
ΣΤ. Η αμέλεια μπορεί να συνίσταται στην οδήγηση σε βεβαρημένη κατάσταση.....	419
2. Η ιατρική αμέλεια	419
Α. Εισαγωγικά.....	419
Β. Συγκλίνουσα αμέλεια ιατρών	432
Γ. Εσφαλμένη διάγνωση	434
Δ. Εσφαλμένη θετική ενέργεια.....	435
Ε. Παράλειψη του ιατρού.....	437
ΣΤ. Δυνατότητα αποτροπής του αποτελέσματος εκ μέρους του ιατρού.....	444
Ζ. Ευθύνη των ειδικευόμενων ιατρών	447
3. Η αμέλεια κατά την εκτέλεση τεχνικών έργων	450
4. Αμέλεια του εργοδότη για την τήρηση κανόνων ασφαλείας στο χώρο εργασίας	455

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΕΥΘΥΝΗ ΕΚ ΤΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ

1. Νομική ρύθμιση	460
2. Αρχές που ισχύουν στα εκ του αποτελέσματος εγκλήματα	462
Α. Στενή ερμηνεία της διατάξεως	462
Β. Προβλήματα κατά την επιμέτρηση της ποινής.....	462
Γ. Βαρύτερο αποτέλεσμα από δόλο	463
Δ. Σε τι συνίσταται το βαρύτερο αποτέλεσμα	465
3. Περιπτώσιολογία	466
4. Δικαιοπολιτικά συμπεράσματα	469

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΤΟ ΑΔΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο: ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ

I. ΕΝΝΟΙΕΣ	475
1. Εισαγωγή.....	475
2. Διακρίσεις («τυπικό» και «ουσιαστικό» άδικο)	478
3. Η τυπικά άδικη πράξη	479
Α. «Νομοτυπική» (ή «αντικειμενική») υπόσταση	479
Β. Υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου	481
Γ. Ειδικά στοιχεία του αδίκου.....	482
4. Η ουσιαστικά άδικη πράξη	483
II. ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΕΩΣ	485
III. Η ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΑΡΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ.....	487
1. Το σύστημα	487
2. «Συρροή των λόγων άρσεως του αδίκου»	488

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο: Η ΑΜΥΝΑ

I. ΓΕΝΙΚΑ	492
1. Έννοια	492
2. Βασικές αρχές	493
II. ΟΙ ΠΡΟΪΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.....	493
1. Εισαγωγικά	493
2. Επίθεση	495
3. Άδικη επίθεση	497
4. «Παρούσα» επίθεση	499
5. Επίθεση κατά ατομικών εννόμων αγαθών	504
III. Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ	505
1. Προσβολή του επιτιθέμενου.....	505
2. Η προσβολή «προς υπεράσπιση» από την επίθεση.....	506
3. Αναγκαία προσβολή	506

Α. Προσδιορισμός του «αναγκαίου» της προσβολής.....	506
Β. Φυγή του αμυνόμενου.....	510
Γ. Τοποθέτηση μηχανισμών αυτοπροστασίας.....	511
4. Αναγκαίο μέτρο (άρθρ. 22 παρ. 3 ΠΚ).....	512
5. Ενάσκηση δικαιώματος άμυνας και θανάτωση του επιτιθέμενου.....	512
6. Άμυνα που ασκείται από αστυνομικά όργανα.....	515
7. Κοινωνικοθηκοί περιορισμοί του δικαιώματος άμυνας.....	519
Α. Επίθεση από ακαταλόγιστο πρόσωπο.....	520
Β. Πρόσωπα οικογενειακού περιβάλλοντος.....	520
Γ. Αφόρητη δυσαναλογία μεταξύ των εννόμων αγαθών.....	521
Δ. Εξ αμελείας υπαίτια πρόκληση άμυνας.....	522
8. Υπαίτια πρόκληση άμυνας.....	522
Α. Εκ προθέσεως πρόκληση άμυνας.....	522
Β. Εξ αμελείας πρόκληση άμυνας.....	523
Γ. Η «προκληθείσα πρόκληση» άμυνας.....	524
9. Υποκειμενική στάση του αμυνόμενου.....	525
10. Άμυνα υπέρ τρίτου.....	526
11. Άμυνα με παράλειψη.....	527
12. Άμυνα σε περίπτωση αμοιβαίας επιθέσεως.....	527
IV. ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.....	528
1. Έννοια.....	528
2. Περιπτωσιολογία.....	531

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11^ο: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ

I. ΕΝΝΟΙΑ.....	536
II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	537
1. Κίνδυνος.....	537
2. Αντικείμενο του κινδύνου.....	538
3. Παρών κίνδυνος.....	539
4. Άλλως αναπότρεπτος κίνδυνος.....	539
5. Αντιστάθμιση αξιών.....	543
6. Η «αμυντική» κατάσταση ανάγκης.....	548
7. Η υποκειμενική στάση του ευρισκόμενου σε κατάσταση ανάγκης.....	549
III. ΥΠΑΙΤΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ.....	549
IV. ΥΠΟΧΡΕΟΙ ΝΑ ΕΚΤΕΘΟΥΝ ΣΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ.....	552
V. ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΝΑΓΚΗΣ.....	552
VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ.....	552

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12^ο: ΑΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΑΙΡΟΥΝ ΤΟ ΑΔΙΚΟ

I. Η ΠΡΟΣΤΑΓΗ.....	558
1. Έννοια	558
2. Προϋποθέσεις.....	559
3. Περιπτώσεις.....	559
4. Χωρεί άμυνα κατά της προσταγής;	562
5. Προσταγή ως λόγος άρσεως του αδίκου ή του καταλογισμού;.....	562
II. Η ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΘΟΝΤΟΣ	564
1. Έννοια	564
2. Προϋποθέσεις.....	566
Α. Ικανότητα προς συναίνεση	566
Β. Να μην προσκρούει στα χρηστά ήθη	566
Γ. Συναίνεση κατά το χρόνο της πράξεως	567
Δ. Ελεύθερη βούληση του συναινούντος	568
Ε. Εξωτερίκευση της συναίνεσης	568
3. Η εικαζόμενη συναίνεση.....	569
4. Συναίνεση του ασθενούς για τη διενέργεια ιατρικών πράξεων.....	571
5. Συγκατάθεση	574
III. ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ.....	576
1. Έννοια	576
2. Διακρίσεις.....	577
3. Περιπτώσεις.....	578
Α. Σύγκρουση δύο νομικών καθηκόντων	578
Β. Σύγκρουση νομικού με ηθικό καθήκον.....	584
Γ. Περιπτώσεις «τραγικών ηθικών διλημμάτων»	586
Δ. Η «εκβιασμένη» κατάσταση ανάγκης	592
Ε. Ακραίες σταθμίσεις σε περίπτωση τρομοκρατικής απειλής	593
IV. ΑΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΑΙΡΟΥΝ ΤΟ ΑΔΙΚΟ	596
1. Εκπλήρωση καθήκοντος και ενάσκηση δικαιώματος	596
2. Η θεμιτή αυτοδικία.....	599
Α. Ορισμός – Προϋποθέσεις.....	599
Β. Διαφορές αυτοδικίας – άμυνας.....	600
Γ. Περιπτωσιολογία	600
3. Η αυτοδύναμη προστασία της νομής	600
4. Ειδικοί λόγοι άρσεως του αδίκου.....	601
Α. Επιτρεπόμενη τεχνητή διακοπή της κύησης.....	601
Β. Οι επιτρεπόμενες δυσμενείς κρίσεις σε σχέση με την εξύβριση ή την δυσφήμιση.....	605
Γ. Η επιτρεπόμενη παραβίαση της επαγγελματικής εχεμύθειας	611
Δ. Η επιτρεπόμενη χρήση μαγνητοταινίας.....	612
5. Το «κοινωνικά πρόσφορο» της συμπεριφοράς	616
6. Ο σωφρονισμός ανηλίκων.....	619

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: ΤΟ ΑΣΥΓΓΝΩΣΤΟ ΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13^ο: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ**

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	624
II. Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ	625
1. Ψυχολογική θεωρία της ενοχής.....	625
2. Αξιολογική θεωρία της ενοχής	626
3. Σύγχρονες τάσεις.....	628
III. ΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ.....	629
1. Κρατούσα άποψη – Το ζήτημα της ελευθερίας της βουλήσεως	629
Α. Το «ανθρωπίνως φευκτό» της υπαιτιότητας («άλλως δύνασθαι πράτ- τειν»)	629
Β. Το ζήτημα της ελευθερίας της βουλήσεως	632
2. Άποψη περί νοοτροπίας που κατακρίνεται από το δίκαιο	638
3. «Λειτουργική» έννοια του καταλογισμού	639
4. Άλλες απόψεις.....	639
IV. ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΓΓΝΩΣΤΟΥ	641

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14^ο: ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

I. Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟ.....	645
1. Έννοια – μέθοδοι διαπιστώσεως	645
Α. Τρόπος διαπιστώσεως της ικανότητας για καταλογισμό	645
Β. Εφαρμογή της αρχής «in dubio pro reo»;	647
Γ. Ζητήματα που ανακύπτουν	649
2. Ψυχική η διανοητική διαταραχή.....	650
Α. Ψυχώσεις.....	650
Β. Ολιγοφρένεια	653
Γ. Ψυχοπάθειες.....	654
Δ. Γενετήσιες ανωμαλίες.....	654
Ε. Νευρώσεις.....	655
3. Διατάραξη της συνειδήσεως.....	655
4. Η μη ικανότητα αντίληψης και συμμόρφωσης	657
5. Η ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογισμό	658
Α. Νομική ρύθμιση	658
Β. Φύση της ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό	659
Γ. Δομή της ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό.....	660
Δ. Ειδικές περιπτώσεις της ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό.....	660
Ε. Περιπτώσιολογία.....	662
ΣΤ. Η εξάρτηση της κρίσης ως προς τον καταλογισμό από τις λοιπές πε- ριστάσεις	664
6. Ηλικία και πνευματική ωριμότητα.....	667

Περιεχόμενα

7. Πράξη ελεύθερη στην αιτία της («actio libera in causa»).....	667
Α. Έννοια.....	667
Β. Ομάδες περιπτώσεων.....	668
Γ. Παράλειψη ελεύθερη στην αιτία της	670
Δ. Δικαιοπολιτική αναγκαιότητα της ρύθμισης του άρθρου 35 ΠΚ.....	670
Ε. Actio libera in causa και αρχή της ενοχής.....	671
ΣΤ. Η υπαίτια μέθη	672
II. Η ΥΠΑΙΤΙΟΤΗΤΑ.....	673
III. ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ Ή ΑΣΥΓΓΝΩΣΤΗ ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ	674

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15^ο: ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

I. Η ΠΛΑΝΗ	676
1. Εισαγωγικά.....	676
2. Πραγματική πλάνη.....	677
Α. Νομική ρύθμιση.....	677
Β. Εννοιολογικές διακρίσεις.....	679
Γ. Περιπτωσιολογία	681
3. Νομική πλάνη.....	682
Α. Νομική ρύθμιση	683
Β. Η ερμηνεία του όρου «πίστευε».....	685
Γ. Το «διαιρετό» της συνείδησης του αδίκου.....	687
Δ. Η «πλάνη περί την υπαγωγή».....	689
Ε. Το «συγγνωστό» της νομικής πλάνης.....	690
ΣΤ. Συνέπεια της νομικής πλάνης	694
Ζ. Περιπτωσιολογία.....	694
4. Πλάνη ως προς λόγο άρσεως του αδίκου	699
5. Πλάνη ως προς λόγο άρσεως της ενοχής	702
6. Πλάνη ως προς λόγο αποκλεισμού του τιμωρητού.....	704
7. Πλάνη ως προς την διαδρομή της αιτιότητας.....	704
8. Πλάνη περί το συγκεκριμένο αντικείμενο της αξιόποινης πράξεως («error in persona vel objecto»)	707
II. Η ΒΟΥΛΗΤΙΚΗ ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ – ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΠΟΥ ΑΙΡΕΙ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟ.....	708
1. Εισαγωγή.....	708
2. Νομική ρύθμιση	714
3. Διαφορές ως προς τις προϋποθέσεις από την κατάσταση ανάγκης του άρθρου 25 ΠΚ.....	714
4. Περαιτέρω προϋποθέσεις.....	715
Α. Ο κίνδυνος να είναι παρών και άλλως αναπότρεπτος	715
Β. Απειλή συγγενών ή οικείων	717
Γ. Υπαίτια πρόκληση κινδύνου.....	718

Δ. Υπόχρεοι να εκτεθούν στον κίνδυνο	718
5. Δικαιολογητική βάση άρσεως του καταλογισμού	719
6. Υπέρβαση των ορίων της καταστάσεως ανάγκης.....	719
7. Περιπτώσιολογία καταστάσεως ανάγκης που αίρει τον καταλογισμό	719
III. ΗΘΙΚΗ ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ	721
1. Σύγκρουση καθηκόντων.....	721
2. Αδυναμία αποφυγής του αδίκου	721
3. Δράστης «εκ πεποιθήσεως» – δράστης «εκ συνειδήσεως»	726

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ: ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΝΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16^ο: Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

I. Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΙΝΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ	738
1. Εισαγωγικά	738
2. Η νομική ρύθμιση	740
II. ΛΟΓΟΣ ΤΙΜΩΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ	740
1. Η υποκειμενική θεωρία	740
2. Η αντικειμενική θεωρία.....	741
3. Η θεωρία της εντυπώσεως	742
4. Η θεωρία της επικινδυνότητας	743
5. Η θεωρία της προσβολής της ειρήνευσης του εννόμου αγαθού	744
6. Συμπεράσματα.....	745
III. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΙΜΩΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ	745
1. Απόφαση τελέσεως εγκλήματος.....	745
2. Αρχή εκτελέσεως του εγκλήματος	748
Α. Η «ουσιαστική-αντικειμενική» θεωρία	749
Β. Η «τυπική-αντικειμενική» θεωρία.....	750
Γ. Η νεότερη «τυπική-αντικειμενική» θεωρία.....	751
Δ. Η θεωρία της φυσικής καλύψεως	752
Ε. Η υποκειμενική θεωρία.....	753
ΣΤ. Η θεωρία της εντυπώσεως.....	753
Ζ. Η θεωρία της «προσβολής της ειρήνευσης» του εννόμου αγαθού	754
3. Νομολογιακή αντιμετώπιση του θέματος	756
4. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις του νέου Ποινικού Κώδικα.....	757
5. Περιπτώσιολογία ως προς την αρχή εκτελέσεως	759
6. Τα λεγόμενα «εγκλήματα επιχείρησης».....	762
IV. Η ΑΠΡΟΣΦΟΡΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ.....	763
1. Εισαγωγικά	763
2. Απρόσφορη απόπειρα λόγω αντικειμένου	766
Α. Έννοια – περιπτώσεις	766
Β. Απόλυτη – σχετική μη προσφορότητα.....	766
3. Απρόσφορη απόπειρα λόγω μέσου.....	768

Περιεχόμενα

4. Απρόσφορη απόπειρα λόγω υποκειμένου.....	770
5. Απρόσφορη απόπειρα από «ευήθεια».....	770
6. Απρόσφορη απόπειρα και έλλειψη στοιχείου της νομοτυπικής υποστά- σεως.....	771
7. Το «νομιζόμενο έγκλημα» (delictum putativum).....	774
V. ΥΠΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΑΠΟ ΑΠΟΠΕΙΡΑ.....	774
1. Πεπερασμένη – μη πεπερασμένη απόπειρα.....	774
Α. Νομική ρύθμιση.....	774
Β. Διακρίσεις.....	775
Γ. Η ερμηνεία του όρου «παρεμπόδιση».....	777
2. Ο λόγος επιεικούς μεταχειρίσεως της υπαναχωρήσεως.....	779
Α. Η θεωρία της «χρυσής γέφυρας».....	779
Β. Η θεωρία της «ανταμοιβής».....	780
Γ. Η θεωρία του «σκοπού της ποινής».....	781
Δ. Νεώτερες απόψεις.....	782
3. Το «εκούσιο» της υπαναχωρήσεως.....	783
Α. Η έννοια των «εξωτερικών εμποδίων».....	783
Β. Οι «ψυχολογικές» θεωρίες.....	784
Γ. Η θεωρία της «λογικής των εγκληματιών».....	785
Δ. Συμπέρασμα.....	789
Ε. Περιπτωσιολογία.....	791
4. Η «αποτυχημένη» απόπειρα.....	792
Α. Ορισμός.....	792
Β. Περιπτώσεις αποτυχημένης απόπειρας.....	793
Γ. Η «απόλυτη αδυναμία» ολοκληρώσεως του εγκλήματος.....	799
Δ. Η ρύθμιση του νέου Ποινικού Κώδικα.....	799
5. Υπαναχώρηση από απόπειρα σύνθετου εγκλήματος.....	800
VI. Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	802
1. Απόπειρα στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.....	802
2. Απόπειρα στις περιπτώσεις αναγωγής της απόπειρας ή των προπαρα- σκευαστικών πράξεων σε αυτοτελή εγκλήματα.....	805
3. Η απόπειρα στα τυπικά εγκλήματα.....	806
4. Η απόπειρα στα εγκλήματα παραλείψεως.....	806
Α. Η απόπειρα στα μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως.....	806
Β. Η απόπειρα στα γνήσια εγκλήματα παραλείψεως.....	810
5. Η απόπειρα κατ' έμμεση αυτοουργία.....	813

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17^ο: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	817
1. Συμμετοχή υπό ευρεία και υπό στενή έννοια.....	817
2. Η δικαιοπολιτική σημασία της συμμετοχής.....	818
3. Ο παρακολουθηματικός χαρακτήρας της συμμετοχής.....	819

Α. Το σύστημα της υπερεξαρτήσεως.....	820
Β. Το σύστημα της πλήρους εξαρτήσεως.....	820
Γ. Το σύστημα της περιορισμένης εξαρτήσεως.....	820
Δ. Το σύστημα της ελάχιστης εξαρτήσεως.....	821
Ε. Το σύστημα της πλήρους ανεξαρτησίας	822
ΣΤ. Η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη.....	822
II. Η ΑΥΤΟΥΡΓΙΑ.....	823
1. Η έννοια του αυτουργού.....	823
2. Ορισμός αυτουργού – διάκριση από συμμετόχους.....	825
Α. Οι υποκειμενικές θεωρίες – Η θεωρία του δόλου.....	826
Β. Η θεωρία του συμφέροντος.....	827
Γ. Η τυπική-αντικειμενική θεωρία	827
Δ. Η θεωρία της κυριαρχίας επί της πράξεως.....	828
Ε. Σύγχρονες θεωρίες	833
3. Τα είδη της φυσικής αυτουργίας.....	834
Α. Η άμεση αυτουργία.....	834
Β. Η έμμεση αυτουργία.....	834
Γ. Ηθική αυτουργία σε μη δόλια πράξη;	837
Δ. Η στάση της νομολογίας στο ζήτημα της οριοθέτησης της ηθικής από την έμμεση αυτουργία	842
Ε. Επιπλέον περιπτώσεις έμμεσης αυτουργίας.....	848
ΣΤ. Λοιπές περιπτώσεις	851
Ζ. Η περίπτωση του δόλιου αλλά χωρίς εγκληματικό σκοπό πράττοντος οργάνου.....	853
4. Έμμεση αυτουργία με παράλειψη.....	855
5. Η απόπειρα στην έμμεση αυτουργία	856
6. Η συμμετοχή στα ιδιαίτερα εγκλήματα.....	859
Α. Έννοια – Ορισμοί.....	859
Β. Προσδιορισμός των στοιχείων του άρθρου 49 ΠΚ.....	859
Γ. Συμμετοχή σε γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα.....	862
Δ. Συμμετοχή σε μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα.....	863
Ε. Η συμμετοχή σε ιδιαίτερο έγκλημα σε σχέση με τον προσδιορισμό της έννοιας του αυτουργού.....	869
7. Η συμμετοχή στα ιδιόχειρα εγκλήματα.....	873
Α. Εννοιολογικός προσδιορισμός των ιδιόχειρων εγκλημάτων.....	873
Β. Περιπτώσεις συμμετοχής στα ιδιόχειρα εγκλήματα	874
III. Η ΣΥΝΑΥΤΟΥΡΓΙΑ	877
1. Η έννοια της συναυτουργίας	877
Α. Ορισμός.....	877
Β. Συναπόφαση	877
Γ. Συνεκτέλεση	879
8. Ειδικά ζητήματα συναυτουργίας.....	884
Α. Συναυτουργία μέχρι την ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος;	884

Περιεχόμενα

Β. Συναυτουργία στα πολύτροπα εγκλήματα.....	885
Γ. Συναυτουργία στα ιδιόχειρα εγκλήματα.....	885
Δ. Συναυτουργία στα ιδιαίτερα εγκλήματα.....	888
Ε. Συναυτουργία στα εγκλήματα παραλείψεως.....	890
ΣΤ. Συναυτουργία στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.....	892
Ζ. Συναυτουργία με ακαταλόγιστο δράστη;.....	892
Η. Συναυτουργία στα εγκλήματα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης...	893
Θ. Συναυτουργία στο στάδιο της απόπειρας	893
3. Είναι δυνατή η συναυτουργία από αμέλεια;.....	897
4. Η αντιμετώπιση της συναυτουργίας από τη νομολογία.....	900
5. Η διαδοχική συναυτουργία	902
6. Η αναγκαία συμμετοχή.....	904
7. Ειδικές μορφές συναυτουργίας.....	906
IV. Η ΠΑΡΑΥΤΟΥΡΓΙΑ	906
V. Η ΗΘΙΚΗ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑ	909
1. Έννοια	909
Α. Η νομική ρύθμιση.....	909
Β. Παραδείγματα ηθικής αυτουργίας από τη νομολογία.....	910
2. Ο λόγος τιμωρήσεως του ηθικού αυτουργού	912
Α. Η θεωρία της συμμετοχής στην ενοχή (θεωρία της «διαφθοράς»).....	912
Β. Η θεωρία της συμμετοχής στο άδικο	913
Γ. Η απόλυτη θεωρία της αιτιώδους προκλήσεως	914
Δ. Η θεωρία της εξαρτημένης αιτιώδους προκλήσεως.....	914
Ε. Συμπέρασμα	914
3. Ο τρόπος προκλήσεως της αποφάσεως.....	915
Α. Ως προς τη σχέση του ηθικού με τον φυσικό αυτουργό.....	915
Β. Αιτιολόγηση της ηθικής αυτουργίας και αναιρετικός έλεγχος	920
Γ. Η περίπτωση του omnimodo facturus	921
Δ. Πρόκληση σε αόριστο αριθμό προσώπων	922
Ε. Ηθική αυτουργία κατά συναυτουργία	923
ΣΤ. Ηθική αυτουργία με παράλειψη και σε έγκλημα παραλείψεως;.....	923
4. Αποκλίσεις από την πρόκληση.....	925
Α. Ο αυτουργός πλήττει κατά λάθος άλλο πρόσωπο.....	925
Β. Δόλια απόκλιση του φυσικού αυτουργού	926
5. Τόπος και χρόνος τελέσεως της ηθικής αυτουργίας	927
Α. Τόπος τελέσεως της ηθικής αυτουργίας.....	927
Β. Χρόνος τελέσεως της ηθικής αυτουργίας	928
6. Η ηθική αυτουργία στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα....	929
Α. Οι σχετικοί προβληματισμοί.....	929
Β. Η στάση της νομολογίας	931
7. Agent provocateur.....	932
Α. Έννοια	932
Β. Λόγος τιμωρήσεως του agent provocateur	932

Γ. Αποτυχία του agent provocateur.....	933
Δ. Agent provocateur και αποπεράτωση του εγκλήματος.....	934
Ε. Δικαιοπολιτική βάση της τιμωρήσεως του agent provocateur	934
ΣΤ. Η ποινή του agent provocateur	936
8. Απόπειρα ηθικής αυτουργίας.....	938
9. Η υποκειμενική πλευρά της ηθικής αυτουργίας.....	941
10. Η ποινή του ηθικού αυτουργού.....	943
11. Μορφές «συμμετοχής» στο έγκλημα παρόμοιες με την ηθική αυτουρ- γία	944
VI. Η ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ.....	947
1. Έννοια – Διακρίσεις.....	947
2. Η άμεση συνέργεια	947
Α. Έννοια της άμεσης συνέργειας	947
Β. Η «άμεση συνδρομή» στην πράξη του αυτουργού.....	949
Γ. Η υποκειμενική πλευρά της άμεσης συνέργειας.....	952
Δ. Περιπτώσεις άμεσης συνέργειας από την νομολογία	952
3. Η απλή συνέργεια.....	956
Α. Ορισμός	956
Β. Χρόνος και τόπος παροχής της απλής συνέργειας	956
Γ. Τρόπος παροχής της απλής συνέργειας – Η αιτιότητα στη συνέργεια	957
4. Η ψυχική συνέργεια.....	967
Α. Εισαγωγικά.....	967
Β. Παροχή τεχνικών συμβουλών.....	968
Γ. Μη αξιοποίηση της βοήθειας από τον αυτουργό.....	969
Δ. Η «προκαταβολική υπόθαλψη εγκληματία»	969
Ε. Η ηθική ενίσχυση του αυτουργού.....	970
ΣΤ. Η απλή παρουσία στον τόπο του εγκλήματος	972
5. Συνέργεια με παράλειψη.....	976
6. Δυνατότητα απλής συνέργειας σε μη δόλια ή μη καταλογιστή πράξη του αυτουργού	981
7. Η υποκειμενική πλευρά της συνέργειας	981
8. Περιπτώσεις απλής συνέργειας από τη νομολογία.....	982
VII. ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΠΡΑΞΗ.....	985

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
---------------	---

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18^ο: ΕΝΝΟΙΑ, ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

I. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	23
1. Η ποινή ως κύρωση του νόμου.....	23
2. Η ποινή ως κριτήριο του εγκλήματος.....	24
II. Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	25
1. Εισαγωγή.....	25
2. Η φύση της ποινής ως «κοινωνικού μέτρου».....	26
3. Η φύση της ποινής ως «ηθικής αποδοκίμασίας» από το νόμο	27
4. Άλλες βασικές αρχές που διέπουν την επιβολή της ποινής.....	29
Α. Αρχή της αναγκαιότητας	29
Β. Αρχή της αναλογικότητας	30
III. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	33
1. Γενικά	33
2. Απόλυτες θεωρίες	34
3. Η μεταφυσική θεμελίωση της ποινής.....	36
4. Σχετικές θεωρίες.....	37
5. Ενωτικές θεωρίες.....	39
IV. ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	43
1. Οι ανταποδοτικές θεωρίες	43
2. Η γενική πρόληψη	45
3. Η ειδική πρόληψη.....	51
4. Οι πρόσφατες εξελίξεις	53
5. Η σύγχρονη πραγματικότητα	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19^ο: Η ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

I. Η ΠΟΙΝΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ.....	66
1. Η ιστορική εξέλιξη της ποινής του θανάτου	66
2. Η διαμάχη ως προς την ποινή του θανάτου	67
3. Η ποινή του θανάτου από την άποψη της κείμενης νομοθεσίας	70

Περιεχόμενα

II. ΠΟΙΝΕΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	70
1. Εισαγωγικά	70
2. Ιστορική εξέλιξη των στερητικών της ελευθερίας ποινών	71
3. Το ζήτημα της εξατομίκευσης της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής	73
4. Το ισχύον νομικό καθεστώς των περιοριστικών της ελευθερίας ποινών.....	75
Α. Κάθειρξη.....	76
Β. Φυλάκιση	79
Γ. Περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων	79
5. Η μεταβατική διάταξη του άρθρου 463 ΠΚ	80
III. Η ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ.....	82
1. Ιστορική προέλευση	82
2. Νομική ρύθμιση	83
3. Η φύση και η προβληματική της χρηματικής ποινής	84
4. Η συνύπαρξη δύο παράλληλων συστημάτων υπολογισμού της χρηματικής ποινής.....	86
IV. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΗΣ	86
1. Εισαγωγικά.....	86
2. Η παροχή κοινωφελούς εργασίας	87
3. Έκτιση της ποινής στην κατοικία	89
V. ΟΙ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΟΙΝΕΣ.....	93
1. Εισαγωγικά.....	93
2. Η αποστέρηση θέσεων και αξιωματών	95
Α. Πότε επιβάλλεται η αποστέρηση	96
Β. Αποτέλεσμα της αποστερήσεως	97
3. Η απαγόρευση ασκήσεως επαγγέλματος	97
Α. Προϋποθέσεις επιβολής της απαγόρευσης.....	97
Β. Νομική φύση της απαγόρευσης	98
Γ. Συνέπειες της απαγόρευσης.....	99
4. Η δημοσίευση της καταδικαστικής αποφάσεως.....	99
5. Η αφαίρεση άδειας οδήγησης ή εκμετάλλευσης μεταφορικού μέσου	100
6. Η δήμευση των μέσων ή προϊόντων του εγκλήματος	100
VI. Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.....	101
1. Δικαιολογητική βάση.....	101
2. Νομική ρύθμιση	102
3. Αναστολή της παραγραφής των ποινών	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20^ο: ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

I. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	107
1. Εισαγωγικά.....	107
2. Η νομική φύση των μέτρων ασφαλείας.....	111

3. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση	112
II. ΤΑ ΚΑΘΕΚΑΣΤΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	116
1. Μέτρα θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυ- χικής ή διανοητικής διαταραχής	116
Α. Τα καθέκαστον μέτρα – προϋποθέσεις επιβολής	116
Β. Διάρκεια του θεραπευτικού μέτρου	118
2. Μέτρα θεραπείας ατόμων μειωμένου καταλογισμού	119
3. Θεραπευτικό πρόγραμμα για τους εξαρτημένους από τα ναρκωτικά	120
4. Παραγραφή των μέτρων ασφαλείας	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21^ο: Η ΔΗΜΕΥΣΗ

1. Εισαγωγικά.....	127
Α. Διαχρονική εξέλιξη της νομικής ρύθμισης.....	127
Β. Νομική φύση της δήμευσης.....	128
2. Προϋποθέσεις της δήμευσης ως παρεπόμενη ποινής.....	129
Α. Καθορισμός των αντικειμένων που υπόκεινται σε δήμευση.....	129
Β. Λοιπές προϋποθέσεις.....	134
Γ. Η δήμευση εις χείρας τρίτου	135
3. Προϋποθέσεις της δήμευσης ως μέτρου ασφαλείας	136
Α. Βασικές διαφορές με τη δήμευση ως παρεπόμενη ποινή.....	136
Β. Ο κίνδυνος για τη δημόσια τάξη.....	136
4. Η δήμευση στις ειδικές διατάξεις του ΠΚ και σε ειδικούς ποινικούς νόμους	140
Α. Εγκλήματα πλαστότητας.....	140
Β. Δωροδοκία	140
Γ. ΚΟΚ.....	141
Δ. Ναρκωτικά	143
Ε. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα	143
ΣΤ. Όπλα	145
Ζ. Τελωνειακός Κώδικας.....	146
Η. Η δήμευση σε άλλα νομοθετήματα.....	149
5. Η δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών και άλλων περιουσιακών στοιχείων	152
Α. Δέσμευση από τον Ανακριτή	152
Β. Δέσμευση από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος.....	154
Γ. Δέσμευση από τον Πρόεδρο της Αρχής Καταπολέμησης Νομιμοποίησης	155
Δ. Αποδέσμευση των περιουσιακών στοιχείων.....	157
6. Η αρχή της αναλογίας κατά την επιβολή της δήμευσης.....	158

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟ: Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22^ο: ΛΟΓΟΙ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ – ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ

I. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΕΙΩΜΕΝΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	167
---	-----

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγικά	167
2. Επιμέτρηση σε περίπτωση λόγων μείωσης της ποινής ή ελαφρυντικών περιστάσεων.....	169
II. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	172
1. Γενικοί λόγοι μείωσης της ποινής.....	172
2. Ειδικόί λόγοι μείωσης της ποινής	174
Α. Λόγοι μείωσης της ποινής στο Ειδικό Μέρος του ΠΚ	174
Β. Λόγοι μείωσης της ποινής σε ειδικούς ποινικούς νόμους.....	177
3. Ποινική συνδιαλλαγή – Ποινική διαπραγμάτευση.....	178
Α. Ποινική συνδιαλλαγή	178
Β. Η ποινική διαπραγμάτευση	184
Γ. Ικανοποίηση του παθόντος με αποδέσμευση περιουσιακών στοιχεί- ων.....	189
III. ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ.....	190
1. Γενικές παρατηρήσεις.....	190
2. Οι κατ' ιδίαν ελαφρυντικές περιστάσεις.....	194
Α. Το ότι ο υπαίτιος έζησε σύννομα ως το χρόνο που έγινε το έγκλημα.....	194
Β. Το ότι ο υπαίτιος ωθήθηκε στην πράξη του όχι από ταπεινά αίτια ή από μεγάλη ένδεια ή διατελώντας υπό την επίδραση σοβαρής απει- λής ή υπό την επιβολή του προσώπου στο οποίο αυτός οφείλει υπα- κοή ή βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης	208
Γ. Το ότι ο υπαίτιος ωθήθηκε στην πράξη του από ανάρμοστη συμπερι- φορά του παθόντος ή παρασύρθηκε από οργή ή βίαιη θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη	213
Δ. Το ότι ο υπαίτιος επέδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξεώς του	216
Ε. Το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του, ακόμα και κατά την κράτησή του	221
ΣΤ. Η μη εύλογη διάρκεια της διαδικασίας	228
3. Ουσιώδη δικονομικά ζητήματα	231
IV. ΣΥΡΡΟΗ ΛΟΓΩΝ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	234
1. Το προϊσχύσαν δίκαιο	234
2. Η ρύθμιση του νέου ΠΚ.....	237

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23^ο: Η ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	243
1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «επιμέτρηση».....	243
2. Επιμέτρηση και αιτιολογία της αποφάσεως	244
3. Η επιμέτρηση και οι σκοποί της ποινής.....	250
4. Επιμέτρηση της ποινής και αρχή της αναλογικότητας.....	254
II. Η ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ	257

1. Γενικές παρατηρήσεις.....	257
2. Η βαρύτητα του εγκλήματος.....	259
Α. Η βλάβη που προξένησε η πράξη ή ο κίνδυνος που προκάλεσε	259
Β. Η φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος.....	261
Γ. Όλες οι περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσου και τρόπων	261
3. Ο βαθμός ενοχής του υπαιτίου	262
Α. Η ένταση του δόλου ή ο βαθμός της αμέλειας	262
Β. Τα αίτια που ώθησαν στην εκτέλεση του εγκλήματος, η αφορμή που δόθηκε και ο σκοπός που επεδίωξε ο υπαίτιος	263
Γ. Ο χαρακτήρας και ο βαθμός ανάπτυξης του υπαίτιου που επηρέασαν την πράξη	263
Δ. Οι ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις και η προηγούμενη ζωή του κατηγορουμένου.....	263
Ε. Ο βαθμός της δυνατότητας και της ικανότητας του κατηγορουμένου να πράξει διαφορετικά	264
ΣΤ. Η διαγωγή του δράστη κατά τη διάρκεια της πράξης και μετά από αυτήν	264
Ζ. Περιστάσεις που λειτουργούν υπέρ ή σε βάρος του κατηγορουμένου	265
Η. Η κατάργηση του θεσμού της υποτροπής από τον νέο ΠΚ	266
Θ. Κριτήρια επιμέτρησης σε ειδικούς ποινικούς νόμους	268
Ι. Τελικές παρατηρήσεις.....	269
III. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗΣ	269
1. Επιμέτρηση της χρηματικής ποινής	269
2. Επιμέτρηση της ποινής της παροχής κοινωφελούς εργασίας	274
3. Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά	275
4. Υπολογισμός του χρόνου προσωρινής κράτησης	278

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο: ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΡΡΟΗΣ

I. ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ	284
II. Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ	287
1. Η πλειονότητα εγκλημάτων ως αναγκαία προϋπόθεση της συρροής.....	287
Α. Πολλαπλή επίδραση επί του αυτού εννόμου αγαθού με ενιαίο αποτέλεσμα.....	287
Β. Προσβολή της ειρήνευσης ενός εννόμου αγαθού.....	289
Γ. Η ενότητα εκ του νόμου.....	292
III. Η ΠΛΗΘΩΡΑ ΤΩΝ ΑΞΙΟΠΟΙΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ.....	293
1. Γενικές παρατηρήσεις – Το σύστημα της «συνολικής ποινής».....	293
Α. Λειτουργία του συστήματος της «συνολικής ποινής».....	293
Β. Ο προσδιορισμός του είδους της συνολικής ποινής	295
Γ. Εξαιρέσεις από το σύστημα της συνολικής ποινής	297
Δ. Η νομική φύση της συνολικής ποινής.....	298
Ε. Η «αθροιστική» έκτιση των ποινών.....	299

Περιεχόμενα

ΣΤ. Η συνολική ποινή στην αναστολή και στη μετατροπή.....	301
Ζ. Συρροή χρηματικών ποινών.....	303
Η. Συνολική ποινή σε περίπτωση συρροής ποινών παροχής κοινωφε- λούς εργασίας.....	303
Θ. Επιγενόμενη συρροή ποινών.....	304
Ι. Καθορισμός συνολικής ποινής επί συνδρομής πραγματικής και κατ' ιδέαν συρροής.....	307
ΙΑ. Συνάντηση στερητικών της ελευθερίας με χρηματικές ποινές.....	307
2. Πραγματική και κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων.....	307
3. Η αληθινή συρροή.....	311
4. Η φαινομένη συρροή.....	314
Α. Έννοια.....	314
Β. Η αρχή της ειδικότητας (<i>lex specialis derogat legi generali</i>).....	317
Γ. Η αρχή της επικουρικότητας (<i>lex primaria derogat legi subsidiariae</i>).....	319
Δ. Η αρχή της απορρόφησης (<i>lex consumens derogat legi consump- tae</i>).....	320
Ε. Η αναβίωση του συρρέοντος εγκλήματος.....	327
5. Περιπτώσεις διακρίσεως αληθούς από φαινομένη συρροή από τη νομο- λογία.....	329
Α. Απάτη και πλαστογραφία.....	329
Β. Απάτη και υπεξαίρεση.....	330
Γ. Απάτη και λαθρεμπορία.....	332
Δ. Απάτη και απιστία.....	332
Ε. Απάτη και εκβίαση.....	333
ΣΤ. Πλαστογραφία και λαθρεμπορία.....	333
Ζ. Βιασμός και αποπλάνηση.....	333
Η. Λοιπές περιπτώσεις.....	334
6. Το «αθροιστικό έγκλημα».....	336
Α. Γενικά.....	336
Β. Η κατ' επάγγελμα τέλεση.....	337
Γ. Η κατά συνήθεια τέλεση.....	338
Δ. Πρακτικές συνέπειες.....	339
7. Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα.....	340
Α. Έννοια – Προϋποθέσεις.....	340
Β. Δικαιολογητική βάση του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος.....	346
Γ. Η ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρ. 98 ΠΚ.....	348
Δ. Η ρύθμιση της παρ. 2 του άρθρ. 98 ΠΚ.....	350
8. Διαχρονικό δίκαιο στα κατ' εξακολούθηση τελούμενα εγκλήματα.....	353
9. Η συρροή στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.....	355
10. Η συρροή στα φορολογικά αδικήματα.....	359
Α. Εισαγωγικά.....	359
Β. Συρροή μεταξύ «κοινών» και φορολογικών αδικημάτων.....	359

Γ. Αξιολόγηση μερικότερων πράξεων του ίδιου φορολογικού αδικήματος.....	360
Δ. Συρροή μεταξύ φοροδιαφυγής και μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο.....	362

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ: ΤΟ ΤΙΜΩΡΗΤΟ ΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25^ο: ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΝΟΥ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	369
II. ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΝΟΥ	370
1. Ορισμός.....	370
2. Απαρίθμηση.....	370
3. Η φύση των εξωτερικών όρων τον αξιοποιού.....	372
4. Η διάκριση των εξωτερικών όρων του αξιοποιού από τις προϋποθέσεις της ποινικής δίκης	377
5. Ειδικά θέματα των εξωτερικών όρων του αξιοποιού	381
Α. Ως προς τον χρόνο τελέσεως του εγκλήματος.....	381
Β. Ως προς τον τόπο τελέσεως του εγκλήματος	382
Γ. Ως προς την έγκληση	383
Δ. Ως προς την απόπειρα	383
Ε. Ως προς τη συμμετοχή	384

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26^ο: ΛΟΓΟΙ ΕΞΑΛΕΙΨΕΩΣ ΤΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΝΟΥ

I. Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	390
1. Δικαιολογητική βάση της παραγραφής.....	390
2. Νομική φύση της παραγραφής.....	391
3. Νομική ρύθμιση της παραγραφής	392
4. Αναστολή παραγραφής εγκλημάτων	397
5. Ειδικές περιπτώσεις παραγραφής και αναστολής αυτής	399
6. Η παραγραφή αξιοποιώνων πράξεων πολιτικών προσώπων	404
7. Η παραγραφή στα φορολογικά αδικήματα	406
8. Η παραγραφή στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων	410
9. Λοιπά ζητήματα.....	411
II. Η ΑΜΝΗΣΤΙΑ.....	414
1. Η νομική ρύθμιση – Διακρίσεις.....	414
2. Διαφορά μεταξύ αμνηστίας και («ειδικής») παραγραφής	415
3. Διαφορά μεταξύ αμνηστίας και χάριτος.....	425
III. Η ΠΑΡΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΣΗ	426
IV. Η ΕΜΠΡΑΚΤΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ.....	426
1. Έννοια	426
2. Περιπτώσεις.....	427

Περιεχόμενα

3. Λοιπά ζητήματα.....	435
4. Η θέση της νομολογίας.....	435
Α. Γενικά.....	435
Β. Περιπτώσιολογία από τη νομολογία:.....	436
V. ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΞΑΛΕΙΨΗΣ ΤΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΝΟΥ.....	438
1. Η επικύρωση προπρωχευτικής εξυγιαντικής συμφωνίας.....	438
2. Η εκ των υστέρων πληρωμή ακάλυπτης επιταγής.....	438
3. Η καταβολή χρέους προς το Δημόσιο.....	438
4. Φορολογικός συμβιβασμός.....	438
VI. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΦΕΣΗ ΤΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΝΟΥ.....	440
1. Εισαγωγικά.....	440
2. Η γενική ρύθμιση του άρθρ. 104B ΠΚ.....	441
3. Ειδικές περιπτώσεις δικαστικής αφέσεως που προβλέπονται από τον ΠΚ και τους ειδικούς ποινικούς νόμους.....	442
4. Η ποινική συνδιαλλαγή.....	444

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27^ο: Η ΕΓΚΛΗΣΗ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	448
1. Ορισμός.....	448
2. Διαφορές της έγκλησης από συγγενείς έννοιες.....	449
Α. Μήνυση.....	449
Β. Αναφορά.....	449
Γ. Παράσταση πολιτικής αγωγής.....	450
3. Δικαιολογητική βάση της θέσπισης κατ' έγκληση διωκόμενων εγκλημά- των.....	451
4. Η νομική φύση της εγκλήσεως.....	457
5. Το αδιαίρετο της εγκλήσεως.....	460
II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΣΕΩΣ.....	462
1. Δικαιούχοι υποβολής της εγκλήσεως.....	462
Α. Ο «άμεσα παθών» από το έγκλημα.....	462
Β. Παθών ανήλικος ή πρόσωπο που τελεί υπό δικαστική συμπαράστα- ση.....	465
Γ. Παθών νομικό πρόσωπο.....	472
Δ. Άλλοι δικαιούχοι.....	479
Ε. Πλείονες δικαιούχοι.....	480
2. Διαδικασία υποβολής εγκλήσεως.....	480
3. Προθεσμία υποβολής εγκλήσεως.....	482
Α. Η νομική ρύθμιση.....	482
Β. Επιμέρους περιπτώσεις.....	484
Γ. Η διάταξη του άρθρου 464 νέου ΠΚ.....	485
III. ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΕΓΚΛΗΣΗ.....	491

1. Παραίτηση από την έγκληση	491
2. Ανάκληση της εγκλήσεως	493

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ: Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28^ο: ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

1. Δικαιολογητική βάση.....	501
2. Προϋποθέσεις χορηγήσεως αναστολής	502
3. Αναστολή εκτέλεσης μέρους της ποινής	506
4. Αναστολή υπό επιτήρηση σε ποινές άνω των τριών ετών	508
5. Αναστολή εκτελέσεως ποινής αλλοδαπού	511
6. Ανάκληση της αναστολής	512
7. Άρση της αναστολής.....	514
8. Ειδικά ζητήματα αναστολής	515
Α. Έναρξη του χρόνου δοκιμασίας.....	515
Β. Η αναστολή στη νομοθεσία για τα ναρκωτικά	517
Γ. Ενέργεια αλλοδαπής απόφασης.....	518
9. Αποτελέσματα της αναστολής	518
Α. Συνέπειες ως προς την κύρια ποινή.....	518
Β. Συνέπειες ως προς την καταβολή δικαστικών εξόδων και χρηματικής αποζημίωσης	519
Γ. Συνέπειες ως προς την εκτέλεση των παρεπομένων ποινών	519
10. Η μεταβατική διάταξη του άρθρου 465 του νέου ΠΚ.....	520

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29^ο: ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

I. Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΟ ΠΚ	524
II. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΣΑΝ ΔΙΚΑΙΟ	528
1. Φύση και σκοποί της μετατροπής	528
Α. Οι σκοποί της μετατροπής.....	528
Β. Η φύση της μετατροπής	529
2. Η νομική ρύθμιση της μετατροπής	529
Α. Μετατροπή σε χρηματική ποινή ή πρόστιμο	529
Β. Μετατροπή σε παροχή κοινωφελούς εργασίας.....	533
Γ. Ειδικές ρυθμίσεις.....	538
3. Περιπτώσιολογία.....	539
III. Η ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΕ ΠΑΡΟΧΗ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΝΕΟ ΠΚ	540

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30^ο: ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟ

1. Εισαγωγικά.....	548
2. Προϋποθέσεις για την υπό όρο απόλυση.....	549
Α. Βασικές προϋποθέσεις.....	549
Β. Η συμπεριφορά του καταδίκου ως προϋπόθεση της υπ' όρον απόλυ- σης.....	552
Γ. Ειδικές ρυθμίσεις.....	561
3. Απόλυση υπό όρο σε ειδικά νομοθετήματα.....	565
4. Διαδικασία χορήγησης της υπό όρο απόλυσης.....	567
5. Ανάκληση της απόλυσης.....	569
6. Άρση της απόλυσης.....	570
7. Υπό όρο απόλυση ανηλίκων.....	572
8. Απόλυση υπό τον όρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτή- ρηση.....	574
9. Διαχρονικό δίκαιο.....	578
10. Αναβολή και διακοπή εκτέλεσως της ποινής.....	580

ΜΕΡΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟ: ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31^ο: ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	589
1. Η εξέλιξη της νομοθεσίας για τους ανηλίκους.....	589
2. Η συνταγματική διάσταση των διατάξεων για τους ανηλίκους.....	592
3. Η διεθνής διάσταση της νομοθεσίας για τους ανηλίκους.....	593
4. Δικονομικά ζητήματα.....	593
5. Θεσμοί για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων.....	598
Α. Επιμελητές ανηλίκων.....	598
Β. Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων.....	599
Γ. Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων.....	600
Δ. Κ.Ε.Σ.Α.Θ.Ε.Α.....	601
II. Η ΚΑΤΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ.....	601
III. ΤΑ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΕΤΡΑ.....	604
1. Αναμορφωτικά μέτρα.....	604
Α. Εισαγωγικά.....	604
Β. Η επίπληξη του ανηλίκου.....	606
Γ. Η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του.....	606
Δ. Η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικο- γένεια.....	607
Ε. Η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων.....	607

ΣΤ. Η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου και θύματος	608
Ζ. Η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξεως.....	609
Η. Η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο.....	610
Θ. Η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς.....	611
Ι. Η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφο- ριακής αγωγής.....	611
ΙΑ. Η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαί- δευσης ή κατάρτισης	611
ΙΒ. Η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινο- τικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.....	612
ΙΓ. Πρόσθετα αναμορφωτικά μέτρα	613
ΙΔ. Η αρχή της επικουρικότητας	613
2. Θεραπευτικά μέτρα.....	613
Α. Εισαγωγικά.....	613
Β. Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους του ή σε ανάδοχη οικογένεια	615
Γ. Ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων	615
Δ. Παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο.....	615
Ε. Παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατά- στημα	615
3. Περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.....	616
Α. Νομική ρύθμιση	616
Β. Η νομική φύση του περιορισμού.....	617
Γ. Αντικατάσταση του περιορισμού	619
Δ. Απόλυση υπό όρο.....	621
Ε. Απόλυση υπό τον όρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση	623
ΣΤ. Εκδίκαση ή εκτέλεση μετά τη συμπλήρωση του δεκάτου ογδού έτους.....	625
Ζ. Συρροή.....	626
4. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης για Ανήλικο.....	627
5. Νεαροί ενήλικες.....	627